

ПОРАКА

Гласило на Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост Број 2 година XXI

Скопје, Јуни 2008 година

СОДРЖИНА

2. страна
Порака од Специјалниот известувач на ОН за попреченост
3. страна
Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост влезе во сила на 3-ти Мај 2008 год.
- 4 и 5. страна
Клучни елементи на систем за поддржано донесување одлуки
- 6 и 7. страна
Образование за сите - Различност како можност за образование во училиште
- 8, 9 и 10. страна
Загрепска декларација
11. страна
Социјални активности на дневниот центар - ПОРАКА Скопје
- 12 и 13. страна
Активности на локалните организации на РЦПЛИП - ПОРАКА
- 14 и 15. страна
- Пред зборувајте чисто и правилно
- Исхраната во контрола на епилепсијата
16. страна
Наша страница
ЦПЛИП - ПОРАКА Струга на фестивал во Словенија

“ПОРАКА”

Гласило на Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост - ПОРАКА
Гласилото излегува секои 3 месеци

Главен и одговорен уредник:
Виолета Димоска

Уредувачки одбор:
Василка Димоска
Владо Крстовски
Маја Гацоска

Графичко обликување и печат:
Дата Понс, Скопје
Тираж 1.000 примероци
Јуни 2008 год. Број 2, год. XXI

Адреса на РЦПЛИП - ПОРАКА:
"Орце Николов" бр. 122, 1000 Скопје;
тел.: 329 69 61; факс: 329 69 60
E-mail: poraka@mt.net.mk
Web: www.poraka.org.mk

Според Министерството за култура на РМ, со одлука 07-2613/2, за гласилото ПОРАКА се плаќа повластена даночна стапка од 5%.

Дадените согледувања и употребуваната терминологија во одредени написи од одредени автори не го одразуваат официјалното мислење и ставови на РЦПЛИП - ПОРАКА

Комеморативен настан: Влегување во сила на Конвенцијата за правата на лица со попреченост и Опцијалниот Протокол, Њу Јорк, 12-ти мај 2008 година

Порака од Специјалниот известувач на Обединетите нации за попреченост Hissa Al Thani за влегување во сила на Конвенцијата за правата на лица со попреченост

Ова е навистина голем ден во животот на движењето за попреченост насекаде низ светот и на Обединетите нации. Лично, се чувствувам крајно привилигирана што бев поврзана со овој процес од самото мое назначување како Специјален известувач за Стандардните правила за изедначување на можностите за лица со попреченост. Бев во можност, во изминативе шест години, не само да бидам набљудувач на овој извонреден процес, туку и да учествувам во него.

Тоа е процес кој не научи за човековиот дух, за силата и определеноста, за можноста и доследноста, за тоа да не се прифаќа не за одговор кога станува збор за правата и правдата и правичноста. Верувам дека процесот, сам по себе, е подеднакво важен како и крајниот резултат. Никогаш повеќе нема да се носат одлуки за лицата без нивна вклученост, учество и согласност. Никогаш повеќе нема да се случи едно лице да говори во името на сите други без нивен придонес.

Движењето за попреченост го научи светот на тоа.

Денес, одбележуваме пресвртница во историјата на човековите права насекаде низ светот. Оваа Конвенција – иако е побарана, преговарана и изготвена од лица со попреченост и нивните организации – е воедно многу повеќе отколку Конвенција за правата на лица со попреченост. Тоа е Конвенција, доколку се потпише и ратификува од сите 192 држави членки, која ќе не поведе на патот кон подобар свет. Свет кој е ДОБАР ЗА СИТЕ.

Денес, имаме 128 земји кои ја потпишале Конвенцијата. 71 земја исто така го потпишаа Опцијалниот протокол – ако можам да додадам лична забелешка, морам да кажам дека навистина посакувам Протоколот да не беше опцијален, и дека потпишувањето на Конвенцијата воедно значи и согласување и потпишување на протоколот. 25 земји ја ратификуваа Конвенцијата, додека 15 земји го ратификуваа Протоколот.

Но, знам дека сите Вие, вклучувајќи ме и мене, без разлика која е нашата улога, нема да се смириме додека сите држави членки ги потпишат и ратификуваат двата документи.

Од моја страна, во следните 8 месеци ќе продолжам да го работам она што го работев во изминатите шест години: ќе ја промовирам Конвенцијата, ќе ги советувам владите да ја потпишат Конвенцијата, ќе ги советувам владите да ја ратификуваат Конвенцијата, ќе се залагам да ги вклучуваат организациите на и за лица со попреченост во инкорпорирање на членовите во нивните национални легислативи, ќе давам препораки да развиваат национални акциони планови, со активности, програми, проекти и јасни временски линии.

Со други зборови – осигурување дека потпишувањето и ратификувањето на Конвенцијата ќе доведе до вистинска имплементација на теренот, и ќе направи значајна разлика во животите на лицата со попреченост каде и да живеат.

Не треба да забораваме дека правата кои се загарантирани на меѓународно ниво, се навистина права кога тие се заштитиуваат на ниво на заедницата.

Честитки до меѓународното движење за попреченост и до лицата со попреченост насекаде низ светот.

Информативен сервис на Обединетите нации во Виена (UNIS)

КОНВЕНЦИЈАТА НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ ЗА ПРАВАТА НА ЛИЦАТА СО ПОПРЕЧЕНОСТ ВЛЕЗЕ ВО СИЛА НА 3-ТИ МАЈ 2008 ГОДИНА

Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лица со попреченост влезе во сила на 3-ти мај 2008 година, одбележувајќи нова ера во напорите за заштита на правата на 650 милиони лица со попреченост во светот.

Конвенцијата, првиот нов договор за човекови права во 21-от век, беше потпишан од страна на 127 земји започнувајќи од 30-ти март 2007 година до 3-ти април 2008 година, а ратификувана од 25 земји. Беше потребно 20 земји да ја ратификуваат Конвенцијата, пред таа да може да влезе во сила. Јамајка беше првата земја која ја ратификуваше конвенцијата, а на 3-ти април ја ратификуваше и Еквадор со што се обезбедија доволен број на потписнички за Конвенцијата да влезе во сила.

Паралелно со Конвенцијата, и Опцијалниот протокол со кој ќе се овозможува индивидуи и групи да поднесуваат жалби влезе во сила на 3-ти мај 2008 година. Генералниот секретар на Обединетите нации, Бан Ки-мун ја нарече Конвенцијата “моќно средство за искоренување на пречките со кои се соочуваат лицата со попреченост.” Тој рече: “Ова е историски момент во нашата потрага за реализација на универзалните човекови права за сите лица, создавајќи целосно инклузивно општество за сите.”

Самата Конвенција не креира нови права. Таа се стреми да осигура дека придобивките од постоечките права се целосно проширени и дека тие се загарантирани за сите 650 милиони лица со попреченост кои живеат насекаде низ светот.

“Може да се каже дека лицата со попреченост беа опфатени со постоечките договори за човекови права, но реалноста беше многу различна,” вели Акико Ито, Фокална точка за попреченост при Обединетите нации. “Лицата со попреченост постојано се соочуваат со дискриминација на пазарот за работа, во училиштата и во добивање јавни сервиси. Оваа Конвенција ќе осигура дека овие лица нема повеќе да бидат игнорирани.”

Со ратификување на Конвенцијата, државите се обврзуваат да донесат закони и други мерки за подобрување на правата поврзани со попреченоста и, исто така, да ја укинат легислативата, обичаите и практиките кои вршат дискриминација врз лицата со попреченост.

Конвенцијата, еден од најбрзо преговарани договори во Обединетите нации и еден од договорите кој најбрзо влегува во сила, има силна поддршка од државите

Земји кои ја ратификувале Конвенцијата до 1 Јуни 2008 година

30.03.2007 - Јамајка	30.01.2008 - Перу
20.07.2007 - Унгарија	08.02.2008 - Гвинеја
07.08.2007 - Панама	22.02.2008 - Сан Марино
15.08.2007 - Хрватска	31.03.2008 - Јордан
06.09.2007 - Куба	02.04.2008 - Тунис
01.10.2007 - Индија	03.04.2008 - Еквадор
01.10.2007 - Габон	07.04.2008 - Мали
30.11.2007 - Бангладеш	14.04.2008 - Египет
30.11.2007 - Јужна Африка	14.04.2008 - Хондурас
03.12.2007 - Шпанија	15.04.2008 - Филипини
04.12.2007 - Намибија	24.04.2008 - Словенија
07.12.2007 - Никарагва	13.05.2008 - Катар
17.12.2007 - Мексико	19.05.2008 - Кенија
14.12.2007 - Ел Салвадор	

Земји кои го ратификувале Опцијалниот протокол до 1 Јуни 2008 година

20.07.2007 - Унгарија	30.01.2008 - Перу
07.08.2007 - Панама	08.02.2008 - Гвинеја
15.09.2007 - Хрватска	22.02.2008 - Сан Марино
30.11.2007 - Јужна Африка	02.04.2008 - Тунис
03.12.2007 - Шпанија	03.04.2008 - Еквадор
04.12.2007 - Намибија	07.04.2008 - Мали
14.12.2007 - Ел Салвадор	24.04.2008 - Словенија
17.12.2007 - Мексико	12.05.2008 - Бангладеш

членки на Обединетите нации, како и застапување од глобалното движење за попреченост, кое беше активно вклучено во изготвување на договорот.

За да го одбележи влегувањето во сила на Конвенцијата, Обединетите нации организираа посебна церемонија во салата на Генералното собрание во Њу Јорк на 12-ти мај 2008 година, со учесници од владите, Системот на ОН и граѓанското општество.

Конференција на потписничките се очекува да се одржи во период од шест месеци.

Републичкиот центар за поддршка на лица со интелектуална попреченост - ПОРАКА ја повикува Владата на Република Македонија, сите надлежни министерства, институции и фактори да ги преземат неопходните чекори за што е можно побрзо ратификување на Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лицата со попреченост и за потпишување и ратификување на Опцијалниот протокол на оваа Конвенција.

КЛУЧНИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА СИСТЕМ НА ПОДДРЖАНО ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ

Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост во членот 12 бара еднакво законско признавање за сите лица со попреченост. Овој документ за позиција истражува кои клучни елементи се потребни за имплементирање на ова начело во правните системи на сите европски земји. Започнувајќи од дискусијата за одредени основни поими во врска со деловната способност, Документот за позиција идентификува осум елементи кои треба да се разгледаат при имплементацијата на овој член со цел Конвенцијата на ОН да стане инструмент кој ги промовира правата на лицата со интелектуална попреченост.

Обединетите нации во декември 2006 година усвоија Конвенција за правата на лицата со попреченост. Една од суштинските пораки на Конвенцијата е дека лицата со попреченост не треба да се гледаат како објекти туку како човечки субјекти кои заслужуваат еднаква почит и третман. Конвенцијата е меѓународно усогласен, законско обврзувачки документ кој овозможува насоки за меѓународната заедница. Тоа е инструмент, поттикнувач за домашни промени.

Конвенцијата претстави промена на парадигмата во меѓународниот и националниот закон со концепт на “поддржано донесување одлуки”. **Поддржаното донесување одлуки подразбира дека не постои трансфер на права на други лица: лицата со попреченост во целост ги уживаат нивните права.** Поради тоа, поддржаното донесување одлуки е наменето да ги замени системите на старателството. Додека постоечката легислатива за старателство постапува со делумно или целосно законско онеспособување на лицата со попреченост, членот 12 од Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост јасно изјавува дека лицата со попреченост ќе ја уживаат “деловната способност на еднаква основа со другите”.

Деловната способност треба да се разбере како способност да се имаат права и способност да се делува. Конвенцијата, исто така, вели дека лицата со попреченост ќе ја добиваат “поддршката што можеби ќе им е потребна” за да ги практикуваат нивните права. Традиционалните закони за старателство ја објавуваат индивидуалната законска неспособност во сите или во неколку области и назначуваат законски старател кој ќе носи одлуки како замена за поединецот. Со традиционалните закони за старателство лицата со попреченост се делумно или целосно лишени од нивните права. Системот често водеше кон деперсонализација на индивидуата со попреченост која повеќе не е целосен и еднаков граѓанин во општеството. Поради тоа, Конвенцијата воведо основна промена во размислувањето од донесување одлуки во друго име во поддржано донесување одлуки на лицата со попреченост.

Целта на овој документ е да идентификува некои од потребните услови за транспозиција на оваа промена на парадигмата во национални закони. Додека

конкретната транспозиција ќе биде различна за земјите кои станаа потписнички на Конвенцијата на ОН, во зависност од законските структури и традиции, овој Документ за позиција е поставен за да се разгледаат суштинските елементи без кои националните закони можат да не одговараат на намерите покажани во членот 12 (од Конвенцијата на ОН). За поддржаното донесување одлуки да стане реалност, државите потписнички не само што треба да размислат за реформи во нивните легислативи за старателство, туку важно е и понатаму да се имплементираат одреден број структури и мерки кои не се поврзани со закон како дополнување на потребните законски инструменти.

Член 12 на Конвенцијата на ОН

Еднакво признавање пред законот

- 1. Државите потписнички повторно потврдуваат дека лицата со попреченост имаат право на еднакво да бидат признаени како лица пред законот.*
- 2. Државите потписнички ќе признаат дека лицата со попреченост уживаат во законски права на еднаква основа со другите во сите аспекти од живото.*

Позадина

Европската филозофија и законски традиции се засновани на концептот на самостојни и способни индивидуи кои меѓусебно и со општеството се во интеракции во нивен најдобар интерес. Со правни термини, оваа интеракција е често разбрана како систем на договори дека, дури и ако се напишани, владеат со врските на граѓаните во рамките на едно општество. Како дополнување, оправданоста на било каква интервенција која влијае врз основните права на индивидуата, особено на личната слобода и физичкиот интегритет на лицето, генерално бара согласност од засегнатото лице.

Овој концепт е предизвикан во ситуации каде индивидуите може да не се самостојни, да не се гледаат како способни да донесат одлука, или можеби не делуваат во нивен најдобар интерес¹. Поради тоа, за дискусијата околу деловната способност важно е да се разбере меѓузависноста на членовите на општествата:

¹ Овој концепт може да не биде валиден за најголемиот дел од светското население за кое семејството и други општествени групи претставуваат значајни фактори во интеракцијата меѓу индивидуата и општеството. Поради тоа, размислувањата претставени во овој документ не можат да се префрлат на други култури без прилагодување.

- Лицата кои имаат интеракции со лица со намалена способност да одлучуваат имаат интерес да осигураат дека нивните договори се законски валидни. На пример, во областите на медицински интервенции или на финансиски трансакции, медицинските доктори или банките мора да бидат заштитени од тврдења дека тие ја експлоатирале неспособноста на лицето да донесе специфична одлука.
- Лицата со намалена способност да одлучуваат имаат интерес да учествуваат самостојно во животот во општеството. Истовремено, тие треба да бидат заштитени од злоупотреба и експлоатација и можни негативни последици од одлуките кои можеби во целост не ги разбираат².

Лица со интелектуална попреченост и донесување одлуки

Лицата со интелектуална попреченост не се единствената група на лица со потешкотии во практикувањето на нивната деловна способност. Други важни групи се лица со болести поврзани со возраста кои влијаат врз интелектуалните способности, лица со ментално здравствени проблеми и лица кои се под влијание на лекарства или наркотици³. Сите овие групи споделуваат некои од општите проблеми на практикување на нивната деловна способност, но сите имаат специфични ситуации кои треба да се земат предвид. Специфичната ситуација на лицата со интелектуална попреченост во овој контекст е дека во најголемиот број случаи тие имале интелектуално оштетување од самото раѓање, па поради тоа, ни тие самите нити нивните поддржувачи можат да се потпираат на искуството на ненамалена способност за одлучување.

Друга уникатност е историјата на законска неспособност, резултирачкото лишување од основните лични права и лишување од самоопределување од страна на општеството кое најголемиот број лица со интелектуална попреченост го искусиле. Децении на живот под претпоставка дека тие не можат самостојно да носат одлуки и не можат да живеат самостојно, секако дека оставиле белег на самото лице, но исто така и на семејството, згрижувачите и целото општество. Длабоко вкоренетите претпоставки и предрасуди се резултатот од оваа ситуација. Лицата со интелектуална попреченост многу рано се лишени од искуството на донесување одлуки, а тоа резултира со неспособност тоа да се прави кога тие ќе станат возрасни. Концептот на поддржаното донесување одлуки е пропратено со потребни реформи во сите образовни програми од најрана возраст, за да се развијат способностите за донесување одлуки, како и обуки за професионалците и семејствата со цел да се зајакне оваа способност уште од најраната фаза од животот.

продолжува во следниот број

- Најверојатно не постои индивидуа во било кое општество која е навистина независна од влијанија на другите. Социјалните структури и хиерархии, потребата за позитивно влијание, економски потреби итн. создаваат зависности за сите лица без попреченост и за лицата со попреченост кои мора да се земат предвид.
- Еднакво, многу граѓани ја чувствуваат потребата да добиваат поддршка за одлуки околу сложени прашања од други лица, ако веруваат дека тие самите немаат капацитет да одлучат. Примери се финансиски консултанти, медицински доктори, архитекти и сите други професии кои обезбедуваат експертизи за сите граѓани.
- Многу одлуки, исто така, не се донесени во најдобар интерес за лицето кое ги носи одлуките. Честопати, тие се одлучуваат од фактори кои не се засноваат на логиката: комерцијални реклами, желба за социјален статус, преференци за убави и брзи коли итн.

Поради тоа, кога се дискутира за прашањето на поддржано донесување одлуки, треба да се разбере дека одлучувачките фактори се секогаш: забележаното ниво на зависност, нивото на способност и степенот на одлучување наспроти најдобриот интерес за лицето. Потешкотијата е зголемена со фактот дека во овој контекст, најчесто други судат за овие нивоа на лицето.

Прашањето за деловна способност

Потребата за специфични правила и легислатива во однос на индивидуите кои се прогласени за неспособни да носат специфични одлуки излегува од потребата за нивно учество во законски процедури за донесување на одлуки како за правна заштита, и за индивидуата и за нивните пријатели во општеството.

² Интересно е во овој контекст да се размислува за мерки за заштита за индивидуите во две различни, но поврзани ситуации: склучените договори од лица под влијание на наркотици или алкохол, или од лица со привremени оштетувања во нивните способности за донесување одлуки, на пример, поради тежок шок или траума, може да се прогласат како неважечки и да се избегнат во повеќето правни системи. Второ, владите вовеле широки мерки за заштита за потрошувачите на добра и услуги кои обезбедуваат специфични стандарди за безбедност како и барања за соодветни информации на потрошувачите.

³ Важно е да се признае дека законските промени кои ги носи Конвенцијата на ОН во областа на деловната способност најверојатно ќе влијаат врз сите овие групи. Законските промени нема да се ограничат само на лицата со попреченост.

Документ за позиција на Европската Инклузија

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА СИТЕ

Различноста како можност за образование во училиште

“Инклузивните училишта мора да ги прифатат и да одговорат на различните потреби на учениците, прилагодувајќи различни стилови и степени на учење и обезбедувајќи квалитетно образование за сите преку соодветни наставни планови, организациони договори, стратегии за предавање, употреба на ресурси и партнерства со нивните заедници” (UNESCO – Изјава од Саламанка)

Учењето е суштинско во животот. Ние учиме и се развиваме од самиот почеток. Училиштата се клучното место за учење бидејќи овозможуваат широк опсег на индивидуална поддршка на организиран начин. Доброто образование им овозможува на сите деца и млади лица, со или без интелектуална попреченост, со моќ да рефлектираат и да прават избори. Како што е признаено од страна на Конвенцијата на ОН за правата на лица со попреченост и Конвенцијата на ОН за правата на детето, образованието нуди можности за секое дете или младо лице да го максимизира својот потенцијал во интелектуалниот и социјалниот развој. Училиштата се, исто така, социјални средини, овозможувајќи им на децата и младите лица да се запознаваат со врсници и да учат различни нешта од нив. И се разбира да се забавуваат.

Вклученото образование, поради тоа, е неопходно за децата и младите лица со интелектуална попреченост. Исто така, потребно е да се креира инклузивно општество. Образованието, поради тоа, насекаде е признаето како основно човеково право и како такво е заштитено во Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лицата со попреченост. Членот 24 јасно ги поставува инклузивните средини како прв избор за образование. Го повторува правото на децата со попреченост на образование, но јасно ги поставува целите на целосна инклузија во редовниот образовен систем. За да се овозможи инклузија во редовниот систем, државите се обврзани да ја обезбедат потребната поддршка. Членот 24 исто така вели дека системите за образование треба да бидат инклузивни на сите нивоа. Тоа ги поттикнува децата со попреченост и возрасните со попреченост, кои немале такви можности кога биле млади, да посетуваат училишта на сите нивоа и на еднаква основа со другите. Децата со попреченост треба да посетуваат квалитетно и бесплатно основно образование. Во овој член се вели дека инклузивниот систем треба да обезбеди разумно прилагодување, како и опсег од ефективни индивидуализирани поддршки кои ќе ги задоволуваат потребите на сите ученици. Инклузивно образование подразбира дека децата и младите лица, кои имаат потреба од дополнителна поддршка поради посебните потреби, треба да се вклучени во образовните системи креирани за најголемиот број деца и млади лица. Децата и младите лица со интелектуална попреченост треба да се образуваат во училиште, можеби и повеќе од другите: недостатокот од адекватно образование го зголемува ризикот од сиромаштија и исклучување.

Овој документ за позиција се однесува на она што членовите на Европската инклузија веруваат дека е значајно за лицата со интелектуална попреченост, а поврзано со образованието во училиште, соодветно учење и општеството.

Цели за децата и младите лица

За децата и младите лица со интелектуална попреченост важни се истите нешта како и за другите. Од неколку причини следните “нормални” нешта се од посебен интерес за нив.

- **Близу до домот:** посетување училиште кое се наоѓа во нивното соседство спречува патување, и резултирачки трошоци за енергија, време и пари. Децата и младите лица имаат поголеми можности за социјални контакти и други можности во часовите надвор од училиштето.
- **Растење меѓу врсници:** за децата и младите лица со интелектуална попреченост важно е да растат меѓу врсници со и без попреченост. Тие имаат модели на кои можат да се угледаат. Имаат повеќе можности за личен развој, контакти, интеграција во заедницата и социјализација.
- **Сигурност:** децата и младите лица со попреченост се повеќе ранливи од другите. Средина која е физички, социјално и емоционално безбедна, поради тоа, е многу поважна за нив отколку за другите.
- **Адекватно и прилагодливо образование:** децата и младите лица со интелектуална попреченост често пати имаат поголема потреба од другите за индивидуализиран образовен план кој ги задоволува нивните специфични методолошки, дидактички и образовни потреби. Тие се однесуваат на ритамот, секвенца на предмети, кохерентност, концентрација, заедничко работење, максимизирање на потенцијали и избор на животен стил сличен на врсниците.
- **Избор за деца и млади лица:** учениците со интелектуална попреченост имаат право на актуелни информации со цел да избираат, како и нивните врсници: на пример, предметите кои сакаат да ги учат.
- **Избор за родителите:** родителите треба да се во можност да прават вистински избор меѓу редовни училишта или посебни класови кои се во склоп на редовните училишта. Ним им требаат адекватни и применливи законски права.

- **Доживотно учење:** во денешното општество секој има потреба од доживотно учење. На лицата со интелектуална попреченост тоа им е потребно многу повеќе за да ги надградат нивните вештини и да научат нови.

Цели за училиштата

Училиштата и нивниот персонал треба да бидат обврзани да се грижат за барањата и потребите на децата и младите лица со интелектуална попреченост и нивните родители.

- **Физички аспекти:** децата и младите лица со интелектуална попреченост може да имаат различни пропратни попречености, на пример физички попречености. Училишните простории треба да бидат прилагодени од физичка гледна точка, а сите простории треба да бидат доволно големи за да се опфатат деца и млади лица кои би користеле инвалидски колички и други помагала за движење.
- **Технички помагала:** попреченоста често може повеќе или помалку да се компензира преку технички средства. Училиштата треба да осигураат дека овие средства се пристапни.
- **Социјална поддршка:** училиштата не се само место каде се учи, тие се и место за запознавање. Училиштата треба да поддржуваат атмосфера и начин на организирање со кои се повикуваат децата и младите лица да се запознаваат и формираат врски и пријателства.
- **Знаење и методи:** училиштата имаат одговорност и обврска да нудат специфично знаење и диференцирани методи потребни за детето или младото лице со попреченост. Индивидуалните образовни планови треба да се засноваат врз потребите наместо врз средствата.
- **Поддршка за деца и млади лица:** училиштата имаат обврска да обезбедат пристапни информации за сите ученици. Училиштата мора да промовираат активно учество на учениците со интелектуална попреченост во секојдневниот училишен живот.
- **Волја:** училиштата треба редовно да обрнуваат внимание на способноста и волјата на персоналот за едуцирање и поддршка на деца и млади лица со попреченост. Наставниците треба да се поддржуваат и да им се овозможува да им предаваат на деца и млади

лица со значајни потешкотии во учењето и однесувањето.

- **Справување со очекувања:** училиштата треба да се реални и јасни во тоа што можат да го понудат. Тоа треба јасно да им го пренесуваат на родителите. Тие треба да се согласат во писмен документ за тоа што ќе се работи и како ќе се оценува.
- **Грижа, педагошка и медицинска поддршка:** во многу европски земји училиштата имаат обврска да организираат специфична грижа, образовна и медицинска поддршка која им е потребна на децата и младите лица. Тоа можеби е потребно за специфичниот развој на другите деца да учат со цел да го постигнат нивниот целосен потенцијал.
- **Училиштата како заедница:** сите членови на училишната заедница – персонал, родители, деца и млади лица – треба да се поттикнуваат и да очекуваат дека ќе бидат инклузивни за лицата со интелектуална попреченост.

Цели за владите

Владите имаат обврска да обезбедат образование за сите деца и млади лица. Поради тоа, владите имаат дополнителни обврски во однос на децата и младите лица со попреченост.

- **Обврска и право на образование:** сите деца и млади лица, вклучувајќи ги и оние со попреченост, имаат право и обврска на образование. Владите мора да го овозможат ова право преку закон, преку финансирање, создавање и организирање на други неопходни услови.
- **Правни обврски за училишта:** секое училиште според закон треба да има обврска да ги едуцира сите деца и млади лица, со или без попреченост.
- **Мрежи на знаење, техничка помош и едукативна помош:** специфични наставни планови, знаење и помагала се потребни за да се едуцираат деца и млади лица со попреченост. Владите имаат обврска да го развиваат ова знаење и да им помагаат на училиштата на начин преку кој училиштата лесно ќе имаат пристап до ваква поддршка за нивните ученици.
- **Финансиска поддршка:** едуцирањето на деца и млади лица со попреченост честопати чини повеќе отколку едуцирањето на други деца. Треба да постои праведен систем на исплати за училиштата преку помагање околу овие дополнителни трошоци. Тие може да се за физички аспекти, технички помагала, грижа или поддршка или образовни потреби.
- **Поддршка на деца и млади лица:** Владата има обврска да обезбеди пристапни информации со цел лицата со интелектуална попреченост да ги знаат нивните образовни права и како да ги практикуваат.
- **Поддршка на родители:** образованието ќе биде успешно само со поддршка на родителите како еднакви партнери во образовниот процес. Со цел тоа да се постигне, родителите имаат право на поддршка и право на жалба до независно тело.
- **Доживотно учење:** владите треба да обезбедат финансиска и организациска поддршка, со цел лицата со интелектуална попреченост да имаат, и да ја користат, можноста за доживотно учење. Таа треба да започне уште во раните години, преку задолжителното образование, до зрелоста.

Европска конференција на високо ниво за Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост 2006 – 2015: “Национална имплементација – од љолийќика до љракѝќика”

организирана под покровителство на Владата на Република Хрватска, во соработка со Генералниот директорат за социјална кохезија при Советот на Европа и Министерството за семејство, бранители и меѓугенерациска солидарност на Хрватска

ЗАГРЕПСКА ДЕКЛАРАЦИЈА

- Ние, претставници на министерствата одговорни за интеграциски политики и заштита на правата на лица со попреченост на Албанија, Австрија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Италија, Македонија, Молдавија, Романија, Словенија, Србија, Турција, Украина и Хрватска, собрани на состанок во Загреб, Република Хрватска, 20-ти – 21-ви септември 2007 година, заедно со претставници на Европскиот координативен форум за акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост (САНРАН), како и меѓународни организации и невладини организации, со цел промовирање на Препораката Rec(2006)5 на Советот на Министри до државите членки во однос на Акциониот план на Советот на Европа за промовирање на правата и целосно учество на лицата со попреченост во општеството: подобрување на квалитетот на живот за лицата со попреченост во Европа 2006 – 2015;
- земајќи ги предвид релевантните постоечки европски и меѓународни инструменти, договори и планови, особено Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (ETS бр.5) и ревидираната Европска социјална повелба (ETS бр.163);
- следејќи ја Политичката декларација усвоена на Втората европска конференција на министри одговорни за интеграциски политики за лица со попреченост, “Подобрување на квалитетот на живеење за лицата со попреченост: создавање на единствена политика за целосно учество и низ целосно учество”, Малага, Шпанија, мај 2003 г. и придонесот на Европското движење за попреченост на таа Конференција¹,
- земајќи го предвид Акциониот план на Третиот самит на шефови на држави и влади на Советот на Европа (СМ/2005/80 финална верзија), усвоен во Варшава 17-ти мај 2005 г. кој ги одредува улогите и главните одговорности на Советот на Европа во следните години;
- земајќи ја предвид Декларацијата од Ст. Петербург, усвоена на 22-ри септември 2006 г. на Европска конференција за “Подобрување на квалитетот на живеење за лицата со попреченост во Европа: учество за сите, иновација, ефективност”;
- поздравувајќи го усвојувањето на Конвенцијата за правата на лица со попреченост од страна на Генералното собрание на Обединетите нации, нејзиното потпишување и поттикнување на нејзина ратификација, кое беше иницирано од голем број европски држави членки, и можноста за употреба на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост како европски регионален оперативен инструмент за помош на државите членки во извршување на обврските од Конвенцијата на Обединетите нации, особено членот 33;
- во потполност ги делиме основните начела и стратешки цели на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост насочени кон јакнење на напорите и определеноста на државите членки за делување во рамките на анти-дискриминацијата и почитување на човековите права со цел да се зајакне самостојноста, слободата на избор и квалитетот на живеење и да се подигне на свеста за попреченоста како дел од човековата различност;
- ја земаме во обѕир сложеноста на оваа огромна задача и го поздравуваме холистичкиот пристап на Акциониот план на Советот на Европа за лицата со попреченост кој препорачува специфични активности во 15 клучни акциони линии, како и опфаќање на сите области од животот на лицата со попреченост, од учество во политичкиот и културниот живот преку образование, стручна обука, вработување, пристапност, транспорт, информации и комуникации, до здравствена грижа, рехабилитација, социјална и правна заштита, како и живот во заедницата, самостојно живеење, истражување или подигнување на свеста;
- го прифаќаме фактот дека имплементацијата на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост е првенствено одговорност на државите членки, како и дека почитувањето на меѓународните обврски е чесна должност на сите држави членки;
- ги повикуваме државите членки на Советот на Европа за усвојување на стратешки и сеопфатен пристап на политики за лица со попреченост преку имплементација на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост, и ги повикуваме државите членки на Советот на Европа да ја земат предвид оваа Декларација и нејзините практични препораки;
- прво и најважно, потсетуваме дека, како што е наведено во препораката Rec(2006)5, при имплементирање на специфичните активности содржани во Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост, државите членки мора во целост да ги имаат во вид:

¹ Полн наслов: Придонес на Европското движење за љопреченост на Вѝоратиа европска конференција на министри одговорни за интѝграциски љолийќики за лица со љопреченост

- начелата на кои се заснова Акциониот план, вклучувајќи ги особено правата на индивидуите на заштита од дискриминација, еднакви можности и почитување на нивните права како граѓани;
- мултидисциплинарните аспекти кои вклучуваат конкретни потреби на жени и девојки со попреченост, деца и млади со попреченост, лица со попреченост на кои им е потребен висок степен на поддршка, стари лица со попреченост, иселеници со попреченост и лица со попреченост од малцинствата, како и клучната улога што ја имаат квалитетот на сервисните служби и обуката во однос на обезбедувањето сервисни служби за лицата со попреченост;
- потребата да се обезбеди поддршка за семејствата на лица со попреченост заради целосно и еднакво учество во сите области од живеењето во заедницата;

- вклучување на невладини организации, особено организации кои ги застапуваат правата на лицата со попреченост во сите фази на имплементацијата, следење и оценување на европско, национално, регионално и локално ниво, како и осигурување на нивната одржливост како организации од особен интерес за промовирање на различноста преку финансирање на нивната основна дејност, земајќи во обѕир дека дополнителните трошоци за учество се првата бариера со која се соочуваат лицата со попреченост;
 - вработувањето на лицата со попреченост во јавниот сектор како неминовен чекор во менување на практиката;
 - делување со цел ублажување на негативното влијание на сиромаштијата врз лицата со попреченост.
12. свесни сме за фактот дека лицата со попреченост се граѓани со многу разновидни потреби и можности кои се соочуваат со различни бариери, и поради тоа, препорачуваме развој на сеопфатни акциони планови кои ќе ја земат предвид оваа разновидност;
13. имајќи во вид дека владите на државите членки ја имаат одговорноста за имплементација на специфични активности по секоја акциона линија, потсетуваме дека Препорката Rec(2006)5 ги повикува владите да започнат со проценка на постоечките политики и програми како и основните начела

наспроти нацртот на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост за да се утврди во кои подрачја е потребно да се постигне напредок и кои конкретни активности треба да се спроведат;

14. им препорачуваме на државите членки да го проучат и да го утврдат јазот меѓу политиката и практиката, преку стручноста на лицата кои се соочуваат со дискриминација врз основа на нивната попреченост, како и формалните закони и политики, а воедно и регионалните и локалните регулативи, соочувајќи се со социјалните практики на овие закони, политики и регулативи, и колку ефективно се имплементираат формалните текстови;
15. Го прифаќаме фактот дека утврдувањето приоритети и воспоставувањето временски распоред за постигнување напредок по усвоените мерки, како и усмерување на сите напори кон унапредување на распределбата на ресурси за имплементација на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост, се одговорности на секоја држава членка;
16. поради тоа препорачуваме, релевантните јавни власти во државите членки на Советот на Европа да креираат национални стратегии и механизми за имплементација кон постигнување на целите наведени во Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост, вклучувајќи особено, обезбедување на соодветен финансиски и човеков капитал со цел да се овозможи значаен напредок;
17. препорачуваме државите членки да го премостат јазот меѓу политиката и практиката преку зајакнување на креаторите на политики и практичарите на сите нивоа за да се воспостават и развијат одржливи програми за постигнување напредок во имплементацијата на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост;
18. препорачуваме државите членки да охрабруваат иновативни пристапи и методи кои ги утврдуваат бариерите со кои се соочуваат лицата со попреченост во нивните секојдневни животи, со цел отстранување на препреките кои го ограничуваат слободниот избор на животен стил и местото на живеење, особено оние кои овозможуваат препознавање, учење од искуства на другите, споредување, оценување и ширење на успешни практики со нагласок на промена на гледиштето;
19. силно препорачуваме поддршка на иницијативи кои промовираат прифаќање на важноста и значењето од целосна инклузија на лицата со попреченост во рамките на општеството, особено во процесот на градење покохезивни и праведни општества во Европа, промовирајќи значајно учество и чувство за вредност;
20. им препорачуваме на државите членки да започнат со имплементација на Акциониот план на Советот на Европа за лица со попреченост со ефективна координација заснована на јасна распределба на одговорности со обѕир на препорачаните специфични активности. Исто така сме убедени дека политиките за попреченоста не треба повеќе да се гледаат само како одговорност на одредено министерство или оддел. Тоа е одговорност на сите министерства со цел осигурување дека нивните иницијативи ги земаат предвид правата на лицата со попреченост. Како што

- е наведено во Препораката Rec(2006) 5, соработка меѓу владините сектори и креирање на фокална точка за сите прашања поврзани со попреченоста треба да се промовираат со цел да се подобри и развие пристап за вклучување на попреченоста во редовните текови;
21. препорачуваме државите членки постепено да се придвижуваат кон вклучување на попреченоста во редовните текови или секторска одговорност. Убедени сме дека вклучувањето во редовните текови оди подалеку од постигнување на целите на инклузија и учество на лицата со попреченост – тоа ја опфаќа интеграцијата на сервисните служби за лица со попреченост со оние за другите граѓани. Целта е да се оддалечат политиките кои поддржуваат сегрегација, и придвижување кон интеграција во редовните текови каде тоа е можно, имајќи на ум дека, како што е нагласено во Препораката Rec(2006)5, вклучувањето во редовните текови не исклучува постоење на политики специфични за попреченоста, кога тие се во најдобар интерес на лицата со попреченост. Лицата со попреченост треба да имаат пристап до редовните здравствени, образовни, вокациони и социјални сервисни служби и сите можности кои се на располагање на другите лица;
 22. препорачуваме поттикнување на мултидисциплинарна и трансверзална акција која ќе ги вклучи ги сите клучни носители на акции со цел создавање на одржливо партнерство помеѓу меѓународните организации, власти на државите членки, локална администрација и претставници на граѓанското општество на и за лица со попреченост со што би се изедначила положбата на лицата со попреченост со останатите носители на акции, а особено политики за јавни набавки и вклучување во донесување на политички одлуки за прашања кои се релевантни за лицата со попреченост;
 23. силно препорачуваме владите да се стремат кон подобрување на споделувањето на комуникациите и информациите со особен фокус на собирање, користење и ширење на сознанија и успешни практики во подобрувањето на квалитетот на живеење на лицата со попреченост со цел да се постават основи за изградба на силна база на податоци за информирано донесување одлуки;
 24. ги советуваме државите членки систематски да ја подигнуваат свеста за потребите на лицата со попреченост меѓу сите професии кои можат да влијаат врз животите на лицата со попреченост, и во координација со организации на и за лица со попреченост, да развиваат различни вештини за употреба кои ќе ги користат различни носители на акции, вклучувајќи показатели за квалитет и работни рамки за проценка, како и ширење на овие вештини пропратено со примери на успешна практика за учество и социјална инклузија;
 25. исто така препорачуваме државите членки да поттикнуваат иницијативи кои развиваат нови пристапи кон подобрување на квалитетот на живеење и можности за самостојно живеење на сите лица со попреченост без разлика на нивната состојба, вклучувајќи и употреба на нови информациски и комуникациски технологии, обезбедување на соодветна поддршка и квалификувани сервисни служби, вклучувајќи и помагала, примена на разумно прилагодување и концепт на универзален дизајн.
 26. ги поздравуваме навремените иницијативи во државите членки насочени кон имплементација на Ациониот план на Советот на Европа за лица со попреченост споменати на пленарната сесија на оваа конференција, како и препораките кои произлегоа од одржаните дебати за време на работните сесии; ги повикуваме владите на сите држави членки на Советот на Европа навремено да ги земат предвид овие препораки;
 27. на крај, препорачуваме Советот на Европа да даде свој придонес во рамката на Ациониот план на Советот на Европа за лица со попреченост и во сите други релевантни активности за зајакнување на меѓуинституционалната и интер-секторска соработка за промовирање на правата и целосно учество на лицата со попреченост во Европа, со цел Европа да стане континент каде сите лица со попреченост се целосно интегрирани и вклучени во општеството.
 28. Следните конкретни препораки се развија во работилниците на конференцијата:
 1. **Имплементација на Ациониот план на Советот на Европа за лица со попреченост 2006-2015 во национални стратегии и национална законодавство**
Секое преиспитување на ситуацијата во државите членки треба да биде проследено со кохерентна стратегија или ационен план за имплементација, осигурувајќи периодичен преглед во рамките на Ациониот план на Советот на Европа за лица со попреченост, земајќи ја предвид потребата за подигнување на свеста и обука на сите носители на акции, вклучувајќи ги и невладините организации, како и властите на регионално и на локално ниво.
 2. **Примери на добри практики во земјите учеснички и имплементација на национални стратегии**
Прифаќајќи ја важноста од размена на искуства и најдобри практики како витално средство за иновација и поставување на нова основа во полето на попреченоста, државите членки како и претставници од граѓанското општество, особено невладините организации на лица со попреченост, треба да ја зајакнат соработката и мрежното работење кое ќе овозможи најголемо ширење на добрите практики меѓу сите носители на акции.
 3. **Форми на развивање регионална и меѓународна соработка**
Треба да се воспостават тела за следење на имплементацијата на Ациониот план на Советот на Европа за лица со попреченост во оние држави членки каде тие сè уште не постојат. Овие тела треба, меѓу другото, да обезбедат информации до Европскиот координативен форум за Ациониот план на Советот на Европа за лица со попреченост 2006-2015 (САНРАН) за реализацијата на националните приоритети и за дефиниции за попреченоста и лицата со попреченост.
 4. **Соработка на НВОи со државни институции и локални власти**
Структурата, надлежностите и методите на работа на телата за следење на имплементацијата на Ациониот план на Советот на Европа за лица со попреченост на национално ниво треба да го одразува партнерството помеѓу движењето за попреченост и надлежните власти во имплементацијата на овој План.

Социјални активности на дневниот центар - ПОРАКА Скопје

Активности по повод Денот на екологија

По повод денот на екологијата, корисниците на дневниот центар - ПОРАКА Скопје, на покана од Секторот за екологија на Градот Скопје, учествуваа на садење цвеќиња во кругот на Зоолошката Градина во Скопје.

Корисниците на дневниот центар беа поделени во групи и секоја од нив засади цвеќиња во дворот на Зоолошката Градина. После тоа корисниците на дневниот центар имаа можност да прошетаат низ Зоолошката Градина.

Активности на Водно со Црвениот Крст на град Скопје

По повод денот на пролетта, дневниот центар - ПОРАКА Скопје, доби покана од Црвен Крст на град Скопје за одржување на активности на Водно. За корисниците на дневниот центар беше организиран превоз од дневниот центар до средно Водно и назад. Беа организирани три вида на активности: фарбање на ограда и клупи, садење цвеќиња и собирање на отпадоци.

Корисниците беа поделени во три групи и секоја од нив имаше за цел да заврши една од споменатите активности. По извесно време активностите беа успешно завршени и следеше мал оброк и одмор. Потоа сите имавме мала прошетка во околината. Низ работа и забава, заедно со волонтерите на Црвениот Крст, корисниците поминаа убав ден на Водно.

“Собирај пет за подобар свет” по повод Денот на Планетата

Дел од корисниците на дневниот центар - ПОРАКА Скопје, заедно со ангажираните лица во дневниот центар и некои од родителите, беа на градскиот Плоштад, каде што се одржуваше забава под мотото: “Собирај пет за подобар свет”, по повод денот на планетата земја. Корисниците на дневниот центар, имаа можност преку претстави, организирани од ученици од некои градови од Републикава, забава и песни да видат зошто и како треба да се грижат за околината и за подобар свет.

Највозбудливиот момент за корисниците од дневниот центар, беше запознавањето и сликањето со некои од естрадните уметници и комичари од Републикава, како на пример: Дани, Марко, Биди и Бади.

“Образовно рандеву” 2008 во организација на МАССУМ

Корисниците од дневниот центар - ПОРАКА Скопје, изминатиов месец беа во просториите на Македонска Опера и Балет, каде што под организација на МАССУМ (Македонска асоцијација на средните стручни училишта во Македонија) беше одржано “Образовно Рандеву 2008”, на кое беа презентирани усвоени знаења на сите средни стручни училишта од Републиката. За ова “Образовно рандеву”, дневниот центар беше информиран од родител на корисник во истиот.

Корисниците на дневниот центар имаа можност да видат се што се усвојува како знаење и практика во стручните средни училишта. На некои од штандовите, корисниците на дневниот центар, имаа прилика да се обидат да ракуваат со инструменти што учениците ги користат во училиштето.

Активности на локалните организации на РЦПЛИП - ПОРАКА

Социјални активности на дневниот центар - ПОРАКА Куманово

ЦПЛИП – ПОРАКА Куманово ја продолжи соработката со младинската НВО “Блу Скај”. На иницијатива од младите на оваа организација во дневниот центар на ПОРАКА Куманово беше организирана заедничка работилница на која беа изработени цртежи на тема “Љубов”. Овие цртежи и уметнички фотографии направени од членовите на “Блу Скај” беа изложени во Центарот за култура “Трајко Прокопиев”. На 05.03.2008г. корисниците на дневниот центар ја посетија изложбата и со огромна радост ги препознаа своите цртежи. По овој настан членовите од “Блу Скај” продолжија со организирање на неколку забави за младите од Куманово на кои беа собрани финансиски средства од продадени билети. Од овие средства беа купени прехранбени продукти и хигиенски средства наменети за потребите на дневниот центар на ПОРАКА Куманово.

На 07.03.2008г. корисниците на дневниот центар беа посетени од жените при Општинскиот црвен крст, а по нивното заминување корисниците ја посетија слаткарницата “КЕНДИ” и на сопственичката ѝ го честитаа празникот. На 11.03.2008г. корисниците на дневниот центар беа поканети во ОЖ “Нада Михајлова” на 8-мартовска забава. Жените членки на оваа организација веќе неколку години наназад по повод одбележување на празници и значајни датуми се дружат со корисниците на дневниот центар.

На 12.03.2008г. се реализираше националната акција за пошумување насловена “Засади ја својата иднина”. Корисниците на дневниот центар, нивните семејства и едукаторите заедно со неколку илјади граѓани од Општина Куманово засадија стотици садници на опожарените места во с.Челопек. Корисниците на дневниот центар се здобија со едно ново искуство кое долго ќе остане во нивните сеќавања.

На 13.03.2008г. дневниот центар на ПОРАКА Куманово беше посетен од телевизиска екипа на локалната ТВ НОВА и националната ТВ СИТЕЛ. Овие две телевизии во дневниот центар снимира репортажи кои ги емитуваа во своите програми.

Една од програмските активности на дневниот центар на ПОРАКА Куманово е и посета на јавни институции и претпријатија во градот.

На 04.04.2008г. корисниците на дневниот центар го посетија расадникот во ЈП “Чистота и зеленило”. Претставници на ова јавно претпријатие им објаснија на корисниците какви садници се одгледуваат, кога се садат и како се одгледуваат. На поаѓање сите добија по неколку цвеќиња кои ги подарија на своите мајки.

Спортските активности дневниот центар на ПОРАКА Куманово и оваа година продолжи да ги реализира секоја недела на спортските терени во комплексот Соколана кој се наоѓа во близина на дневниот центар.

На 24.04.2008г. дневниот центар со своја колекција од изработени велигденски јајца насловена “Велигденска басна” учествуваше на манифестацијата “Шарено јајце” и се здоби со прва награда. Овој настан беше проследен од неколку национални и локални медиуми. Во истиот ден корисниците на дневниот центар ја посетија црквата Св.Троица каде оставија црвени јајца и запалија свеќи за здравје. Така се запознаа со верските обичаи по повод овој голем христијански празник.

На 29.04.2008г. дневниот центар на ПОРАКА Куманово го посетија свештеници од црквите Св.Никола, Св.Троица и Св.Петка со скромни донации, членки на ОЖ “Нада Михајлова”, и претставници од ОУ “Крсте Мисирков”. Наставниците и учениците од ова училиште организираа продажна изложба од изработки на учениците, а средствата ги донираа за потребите на дневниот центар.

На 03.05.2008г. за првпат во Куманово беше организиран маскенбал насловен “Батко Ѓорѓија”. На овој настан учество зедеа и неколку илјади граѓани и тоа сите основни и средни училишта, градинки, К.У.Д., НВОи и претставници од неколку градови од Македонија. Корисниците од дневниот центар учествуваа со групна маска “Кумановски печалбари” кои ги симболизираа кумановските граѓани кои се на привремена работа во Ирак и Авганистан и се здобија со прва награда во категоријата на НВОи.

По повод роденденот на Александар Димитриевски на 12.05.2008г. сите корисници беа поканети на роденденска забава кај него дома. Забележлива беше радоста како кај Александар така и кај сите корисници бидејќи тоа беше едно ново доживување за сите.

Активности на локалните организации на РЦПЛИП - ПОРАКА

На 14.05.2008г. сите корисници од дневниот центар на ПОРАКА Куманово, нивните семејства и едукаторите реализираа еднодневна екскурзија во Крушево. Спонзор на овој настан беше приватниот превозник Оли-Травел од Куманово. Корисниците го

посетија вечниот дом на нашиот Тоше Проески и со неизмерна тага му оддадоа почит и положија цвеќе и свои изработки. Исто така, корисниците го посетија и споменикот Македониум и се запознаа со нашето богато историско минато.

На 22.04.2008 г. Градоначалникот на Општина Куманово, г-дин Зоран Дамјановски ги покани бизнисмените на заедничка средба насловена “Сите пречки се мали, ако луѓето се големи” која се организираше по повод обезбедување одржливост и континуитет на работата на дневниот центар за лица со умерена и тешка интелектуална попреченост ПОРАКА Куманово. Средбата се одржа во просториите на Советот на Општина Куманово. Бидејќи одзивот беше многу мал, Градоначалникот ги повика локалните медиуми да направат спот кој ќе се презентира во времетраење од еден месец и потоа бизнисмените повторно ќе бидат поканети на средба. Од 19.05.2008 г. спотот почна да се презентира на ТВ НОВА во 6 термини во еден ден.

Признание и награда за корисниците на дневниот центар - ПОРАКА Радовиш

По повод големиот христијански празник Велигден, локалната самоуправа во соработка со образовните и воспитните установи, невладините организации и Центарот за култура “Ацо Караманов” од Радовиш, под покровителство на Градоначалникот на општината д-р Роберт Велков, организираше натпревар за “Најубаво велигденско јајце, цртеж и песна – 2008 година”.

Корисниците на дневниот центар на ПОРАКА од Радовиш и оваа година не ја пропуштија можноста да со свои лични ракотворби и цртежи се претстават пред радовишката јавност на полето на уметничко изразување и творење.

Нивното вредно работење и уникатноста на творбите беше наградено со “ПРИЗНАНИЕ” и скромна награда од страна на организаторите на оваа велигденска манифестација. Наградата беше врачена од Градоначалникот на општина Радовиш, а ја подигна еден од корисниците на дневниот центар, давајќи ни стимул за понатамошно успешно работење и афирмирање во сите сфери на општественото живеење.

За нас, посебна радост претставуваа пофалните зборови упатени од страна на голем број граѓани и претставници од воспитните установи за прекрасните дела кои беа изложени. Манифестацијата беше проследена со музички спектакл од модерен балет и изведби на пијано, презентирање на наградените велигденски песни од учениците од основните училишта, а покриена од локалните медиуми во нашиот град.

Велигденски хепенинг во Струмица

На 24.04.2008 г. невладината организација Струма, од Струмица, организираше “Велигденски Хепенинг” во Домот на АРМ во Струмица со почеток од 12 часот. На овој настан беа поканети сите училишта од општината, редовни и посебни, и невладините организации.

Идејата за овој настан беше децата да го одбележат празникот со боене јајца, кои потоа беа дадени на аукција. ЦПЛИП – ПОРАКА Струмица, односно нејзините членови, зедоа учество на оваа манифестација со декорирање на неколку велигденски јајца, кои се продадоа на аукцијата, и со тоа дадоа свој придонес.

Преземен текст од “24 часа здравје” - Прилог на “Дневник” 22.10.2007 год. пишува: Андријана Андонова

Интервју со *Весна Јаковоска*, логопед и рехабилитатор на слух и говор

ПРЕД ДЕЦАТА ЗБОРУВАЈТЕ ЧИСТО И ПРАВИЛНО

Говорот се развива индивидуално, а големо влијание има и светот во кој живее детето. Неразвивањето на говорот има различно потекло и различна структура на аномалични појави.

Пред децата зборувајте чисто и правилно и избегнувајте го бебешкиот говор. Ова е главната препорака на логопедите до родителите за тоа како да му помогнете на детето да говори јасно и убаво. Познато е дека говорот не е вродена способност, туку, “оди” паралелно со физичкиот и со психичкиот развој на детето, а служи и како показател за општата состојба на малечкото. Целиот говорен развој е поврзан и со другите психички процеси – внимание, памет, мислење, разбирање, претстава. Во комуникацијата со возрасните детето постепено се приближува кон говорните и кон јазичните норми и несвесно учи да го гради својот говор.

- Кај некои деца говорот е висок, добро изразен, со правилен акцент и со интонација, рамномерен, сврзан, придружен со гестови и со мимика и со нормално емоционално возбудување. Но, кај други говорот малку е побавен, понекогаш со паузи, правилен, изразен, без силни емоции, гестови и мимики. Некои автори се придржуваат кон теоријата дека женските деца проговоруваат побргу отколку машките. Но, тоа досега медицински не е потврдено. Говорот се развива индивидуално, а големо влијание има и светот во кој живее детето – објаснува Весна Јаковоска, логопед и рехабилитатор на слух и говор.

КАКО СЕ РАЗВИВА ГОВОРОТ?

1. Подготвителен период за совладување на говорот во кој детето е од раѓање. Се јавуваат гласовни реакции – крик, плачење, кои му помагаат да ги развие говорното дишење, гласот и артикулацијата.

- Околу втората недела може да се забележи дека детето реагира на гласови и престанува да плаче, слуша кога му се обраќаат. Кон вториот месец детето може да се успокои со мелодичен глас или песнички. Малечкото реагира на интонација: на ласкање се разведрува, на остар глас плаче. Потоа во неговиот живот се појавува неопределено артикулирање. Корисно е тоа да се “потхранува” со мимика на радост, со внимателно слушање и со ласкаво однесување. Уште од почетокот на развојот на говорот на преден план се истакнува активното имитирање на возрасните – вели Јаковоска.

Моментот на имитирање се јавува како моќен фактор во говорниот развој, а во исто време претставува и извесна опасност. Се препорачува говорот на возрасните да биде правилен, јасен, звучен. Во оваа етапа детето ги слуша звуците, ги гледа движењата на усните на возрасните и се обидува да ги имитира. Во исто време имитира и интонација, темпо, ритам. Се обидува

определени слогови да ги поврзе со предмети и со дејства, а се појавува и со реакција на зборот. Околу првата година се јавуваат првите зборови. Во овој период големо значење имаат условите во кои се формира говорот на детето. Кај него постои општа мускулна слабост и слабост на говорните органи.

2. Во периодот на јаслите карактеристично е што еден ист збор значи и предмет, и чувство, и молба, во зависност од тоа во која ситуација и со каква интонација е изговорен зборот и какви гестови се користат. Но, со физичкиот развој се развива и речникот така што зборовите го заземаат своето место во говорот, како именките, глаголите, заменките, предлозите, честиците – додава Јаковоска и додава дека некои деца сврзуваат зборови во 15-от месец, а други на двегодишна возраст. Кога има две-три години детето знае повеќе зборови. На пример, околу втората година би требало да знае околу 300 зборови, а околу третата година 1000 зборови.

- Кон крајот на втората година детето почнува да употребува еднина и множина, времиња и лица, а на крајот на третата почнува граматички да ја оформува реченицата. Кон крајот на втората година говорот веќе е средство за комуникација. Зборовите се конкретни и преку нив нешто се соопштува, се покажува, се моли за нешто – објаснува Јаковоска.

3. Предучилишен период, кој се движи од третата до седмата година. Тогаш, најбргу, од сите периоди се зголемува речникот на детето, од четвртата до шестата година достига до 3000-6000 зборови. Паралелно со тоа и граматички се усовршува говорот. Кон четвртата година детето би требало да користи прости и сложени реченици.

- Кон петтата година детето ја усвојува звучната страна на говорот, а тогаш може да формира и расказ од

Преземен текст од “24 часа здравје” - Прилог на “Дневник” 22.10.2007 год. пишува: Андријана Андонова

40 до 50 реченици. На седумгодишна возраст ги владее граматичките правила, а може самостојно да раскажува и да прераскажува. Во овој период кај многу деца се јавува неправилна артикулација на определени гласови, обично тоа се С, З, Ц, Ѕ, Ш, Ж, Ч, Џ, Р, Л – истакнува Јаковоска.

4. Училишен период е од седмата до седумнаесетата година. Главна особина е свесното усвојување на говорот. Оформената мисла станува јасна, а можат да составуваат и текстови. Тежината на текстовите зависи од возраста, од менталниот и од говорниот развој на детето. Во овој период се појавува и нов вид говор – писмениот.

ШТО АКО ДЕТЕТО ДОЦНИ СО ГОВОРОТ?

Често има големи разлики меѓу децата во однос на тоа кога тие почнуваат да зборуваат, па главното прашање е дали е потребна “рана интервенција” или е подобро да се остави да се развива по свое темпо?

- Се поставува прашање дали ако тоа се остави на грижата на воспитувачите и на учителите ќе помогне или ќе одмogne на неговиот говорен развој, а со тоа и на целокупниот социјален развој. Ниедна од овие одлуки не е лесна. Кога детето доцни со зборувањето, ниеден одговорен родител нема да седи и да се надева на подобро. Стручната проценка многу е важна. Од друга страна, треба да се знае дека некои деца, едноставно, го усвојуваат јазикот и говорот по друг развоен часовник, па клиничките специјалисти при средба со детето кое доцни со говорот не би требало автоматски да претпостават дека тоа е симптом на клиничко нарушување – објаснува Јаковоска.

Дијагностицирањето вакви случаи кај малите деца бара значајна вештина, непристрасност и отвореност. Потребно е да се биде свесен за можноста дека доцното проговорување побргу е развојна фаза отколку клинички симптом.

- Кога веќе е констатирано општо недоразвивање на говорот при нормален слух и интелект, треба да се знае дека тоа е таква говорна аномалија при која може да е нарушено формирањето на некоја компонента, вклучително и звучењето и смислата на говорот. Тогаш

се забележува задоцнето проговорување, “сиромашен” речник, агранатизам, неправилно изговарање гласови. Се изразува во различен степен: од целосен недостаток до неправилен говор – вели Јаковоска.

Неразвивањето на говорот има различно потекло и соодветно различна структура на аномалични појави. Причина може да е слабост на акустично-гностичните процеси при што се забележува ниска способност кон разбирање на звуците при нормален слух. Причина може да е нарушување на говорните органи поврзано со органски проблеми или со недоразвивање на определени делови на централниот нервен систем, а исто така и нарушување на функциите на артикулациониот апарат.

- Покрај овие причини голема важност имаат и особеностите на личноста на детето, односно неговата чувствителност кон оценките од околната средина, кон активностите, кон степенот на насочување на вниманието и кон дејноста – додава Јаковоска.

Логопедите велат дека за поттик на говорот треба:

- Да се откријат условите при кои се јавува или се усложнува проблемот;
- Сообразување со емоционалните и со менталните можности на детето;
- Внимателно дозирање индивидуален пристап и казни;
- Работа со родители и со други личности поврзани со животот на детето;
- Говорот на луѓето да биде правилен, течен и звучен.

Преземен текст од “24 часа здравје” - Прилог на “Дневник” 12.05.2008 год.

ИСХРАНАТА ВО КОНТРОЛА НА ЕПИЛЕПСИЈАТА

Со помош на исхраната со високо ниво масти можно е да се проретчат епилептичните напади кај децата, сугерира студијата на британските научници. Резултатите што ги објавило стручното списание Lancet Neurology покажуваат дека со помош на т.н. кетогена диета бројот на епилептични напади може во просек да се намали за третина, а во некои случаи и за 90 отсто. Истражувањето е спроведено во лондонскиот Great Ormond Street Hospital. Учествувале 145 деца на возраст од две до 16 години кај кои епилептичните напади порано се јавувале секојдневно без разлика на користењето на најмалку два лека. Научниците објаснуваат дека исхраната богата со масти и сиромашна со јаглородни хидрати со контролирано количество протеини го менува метаболизмот на организмот имитирајќи ги ефектите на гладувањето.

Според нивното мислење, ефектот од ваквата диета на епилептичните напади е втемелен врз дејствувањето на кетон, нуспроизвод од разложување на мастите. Забележани се и негативни придружни појави на придржување на ваквиот начин на исхрана, вклучувајќи опстипација, повраќање, недостаток на енергија и зголемен глад.

Наша Страница

ЦПЛИП - ПОРАКА Струга на фестивал во Словенија

Во периодот од 15-ти до 19-ти мај 2008г. во Марибор, Словенија, се одржа Меѓународен фестивал на домски химни организиран од страна на Домот Антона Скале од Марибор. Фестивалот беше за лица со посебни потреби, кои се претставија со химна од нивниот центар (дом, завод). На фестивалот учествуваа по еден тим од Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, и по два тима од Хрватска и Словенија.

Македонија, исто така беше претставена од два тима: едниот на Центарот за поддршка на лица со интелектуална попреченост – ПОРАКА Струга, а другиот од Центарот за образование и рехабилитација на глуви и наглуви лица “Партение Зографски”- Скопје.

ЦПЛИП – ПОРАКА Струга на фестивалот се претстави со песната “За овој свет” од Тоше Проески. Учесниците се претставија со печатен и видео материјал. Беше претставен и градот и земјата од кои доаѓаат, и дел од културата на нивната земја.

Домаќинот Дом Антона Скале организираше прошетка низ Марибор и посета на некои знаменитости на градот. Беше организиран и излет на Похорје со жичарница. За некои од учесниците тоа беше прво возење со жичарница, а воедно и незаборавно искуство. Овој настан беше прилика за незаборавно дружење за лицата со попреченост, а воедно и размена на искуства помеѓу стручните тимови, со надеж за понатамошна соработка. За истакнување е и патувањето со авион, кое е ново искуство за членовите на ЦПЛИП – ПОРАКА Струга.

Сместувањето и храната беа обезбедени од страна на организаторот, а ЦПЛИП - ПОРАКА Струга спроведе акција за собирање на средства со кои се покрија дел од патните трошоци. Црвен крст на Општина Струга, преку хуманитарната кампања “За посреќно детство” собра 10.000 денари. Туристичката агенција “Шќипона реисен” од Струга, преку која беа набавени авионските карти даде попуст за истите, а и бесплатно обезбеди превоз од Струга до аеродромот во Скопје и назад. Други спонзори беа агенцијата “Трим и Љум” со 6.130 денари, Факултетот за општествени науки (ФОН) со 13.000 денари и Општина Струга со 50.000 денари.